

סיפורי מעשיות
התחלת מעשה חדש!

בעזה"ש"ת

נפשי גאולה

מאמר הכנה לקידוש

מבאר איך כל יהודי שותף ממש לקב"ה במעשה בראשית

רגע, הבטחת לי!

שיעור בסיפורי מעשיות

מעשה ב' ממלך וקיסר - א'

נושא עיון

התבוננות בספר התניא

פרק א' חלק א' - ביאורי הסוגיות בנפש

גליון ל' | פרשת וארא תשפ"ד

הגהה ועימוד:

יעקב רוזנברג 052-7120001

להארות והערות:

יחיאל יהושע פרישמן 052-766-2543

לקבלת החוברת בדוא"ל: a7662543@gmail.com

מאמר הכנה לקידוש

מבאר איך כל יהודי שותף ממש להקב"ה במעשה בראשית

רגע, הבטחת לי!

לא הרהרו אחרי, והבטחות אלו הבטחת
בשמי 'א-ל-ש-ד-י', ששם זה אינו שם העצם,
ועכשיו שאני מבטיח בשם הו'ה שהוא שם
העצם, לא יאמינו לי?

בשעת כניסת השבת, לאחר טבילה במקווה
ולימוד בספר הקדוש 'נועם אלימלך', יהודי
שומע 'בת קול' הנשמעת בתוך נשמתו
ואומרת 'הנה הגיע שבת! הנה הולכים כבר
להשתנות! גמרנו עם שליטת היצר הרע
ועובדין דחול! נכנסים לעולם אחר, יום שכולו
נשמה'!

ובזה נכנסים להתפלל בכוונה ובהתעוררות
"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" (תהלים ק"ז)
כתקנת הבעל שם טוב הקדוש, וממשיכים
בתפילה בכוונה ובשמחה בואי בשלום וכו'.

לאחר התפילה כשמוגיע לביתו, הנה יש אחד
שהכל מוכן אצלו כדת כראוי וכנכון, וזוכה
לברכת המלאך הטוב, ויש מי שחלילה ראוי
לברכת המלאך השני, ומלאך טוב בעל כרחו
יענה אמן, ובאמת הכל לטובה, וזה ג"כ נצרך
בעבור גילוי כבודו יתברך, כי כל אחד חייב
לגלות את כבוד ה' בכל מקום ששייך לשורש

אחד שנקלע לקשיים כלכליים, הגיע פעם
לאיזה עסקן, וביקשו שיעזור לו לצאת
ממבוכתו. העסקן ענה לו, בשמחה! בעז"ה זה
יקח קצת זמן, יש לי כמה מהלכים שאני צריך
להפעיל בכדי להוציאך ממצבך, אבל אין לך
מה לדאוג! וכך, בכל מיני קשיים שהיו לאותו
אדם, היה לו אותו עסקן לעזור ולאחיסמך.

יום אחד נקלע אותו אדם לקושי שמאוד
הטריד אותו, כמנהגו הגיע לעסקן שהבטיח
את עזרתו, כשהגדיל לומר לו שהוא לוקח על
עצמו אחריות אישית לסדר את העניין. אך
בינתיים לא רק שהמצב לא השתפר אלא אף
התדרדר. בא אליו היהודי בתלונה ואמר
'המצב נהיה רק יותר גרוע! ענה לו העסקן,
בכל הפעמים שביקשת ממני דברים, אף פעם
לא 'הבטחתי' לך לסדר אותם, ובכל זאת
האמנת בי והיית רגוע, הפעם 'הבטחתי'!
ובודאי שאין לך מה לדאוג.

משל זה דומה במקצת לנאמר בפרשת השבוע
שמושה רבנו אומר לה' יתברך 'ומאז באתי אל
פרעה הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך',
ועונה לו השי"ת, לאבות הק' הבטחת
הבטחות ועוד לא קיימתי את כולן, ועם כל זה

נשמתו, ואם עדיין לא זכה לתקן את עצמו, אין לו מה להמשיך להתקדם הלאה, וזה אכן מה שטוב בשבילו כעת, שמברכים אותו שכן יהיה לשבת הבאה, ולכן המלאך הטוב עונה אמון, כי אף על פי שלכתחילה עדיף שהכל יהיה מסודר על מקומו, אבל היות ואין האדם עדיין מתוקן, הרי שזהו המצב הכי טוב בשבילו.

אבל צריך לדעת שאין ה'בית' היהודי רק מבנה של אבנים ועצים, אלא הבית הוא גם הגוף, שבו גרה הנשמה. וכשנכנס לביתו לאחר תפילה בציבור ובהתלהבות, ומתחיל להכיר את עצמו ואת תכונותיו והרגשותיו. רואה הוא אכן, שלא רק 'ביתו' הגשמי אינו מסודר ומוכן כיאות, אלא גם 'ביתו' הרוחני, תכונות נפשו ומידותיו, רחוקות הן עד מאד מ'סדר' של תיקון ושלמות. אך ראוי שבד בבד גם יבין הוא ש'מלאך טוב בעל כרחו יענה אמון', כי כל זמן שעדיין לא הגיע לתיקונו ושלמותו, הרי שיש הנהגה טובה ומכוונת בכל מה שעובר עליו, וכל הרגשותיו, גם אם אין הם מתאימים לרצונותיו, כולן הן צורך גבוה.

ואז מגיעה ההרגשה שהנה אמרו לי ('בת קול' שמעתי בעומק נשמת) והבטיחו לי ש'עכשיו זה הולך להשתנות', ואין השבת כימות החול, נגמר הכל, אין מה לברר ולתקן, הכל הוא 'אלקות' גם המאכלים הכי גשמיים, אם כן

למה אין אני רואה את המלאכים? למה רואה אני רק את גשמיותם של כל הדברים? ועוד אומרים חז"ל שיש לפעמים יצר מיוחד לכעוס בליל שבת? הרי הבטחת לי? שואל היהודי...

ולכן אומרים בקידוש "יום השישי" ולא רק "ויכולו השמים", כי "יום השישי ויכולו השמים" הם ר"ת י-ה-ו-ה, שם העצם. שבזה אומר ה' כביכול לכל יהודי, 'את זה אני מבטיח לך בשמי האמיתי 'שם העצם', וראוי לך להאמין בי! אין ההבטחה בשם זה תלויה במעשים כמו השם א-ל ש-ד-י (עין שפתי חכמים על פסוק זה).

אומר ה' לכל יהודי "גם אם רואה אתה שאינך ראוי, והקליפות מנסים להתגבר להחליש את אמונתך בהבטחתי, ראוי לך להאמין בי, כי אני מבטיח כאן בשמי האמיתי שאיננו מתייחס לשום דבר ומעשה פרטי, אתה בני ואני אביך ואל לך לשמוע ולהסתכל על שום דבר שבעולם, אלא רק על נרות השבת שהם מגלים את הייחוד האמיתי, נ"ר בגימטריא השמות הק', ומרמז על ה'ייחוד השלם', ורק לזה עליך להתייחס, ובזה פותחים את הקידוש בלי להסתכל על כל מה שסביב".

ובכח זה יוצאים ממצרים ונעשים שותפים לקב"ה במעשה בראשית, שהרי שבת הוא זכר ליציאת מצרים כמו שאומרים בקידוש.

סיפורי מעשיות

מעשה ב' ממלך וקיסר – א'

נושא עוון

ובכדי שהעולם יוכל להישאר קיים ולא יתבטל ממציאיותו, צמצם הקב"ה את רחמיו לשלש עשרה מדות ותיקונים שבהם מצומצמים המידות והרחמים באופן שמצד אחד יתאפשר לנבראים לקבל את רחמיו, אך יחד עם זאת יישאר העולם קיים כמציאיות נפרדת.

המעשה הראשון הוא כנגד המדה הראשונה 'א-ל', ו'מי א-ל כמוך' (יש מדות פנימיות וחיצוניות 'א-ל' חיצוני ו'מי א-ל כמוך' פנימי), ועכשיו ממשיך ומגלה את המדה השניה 'רחום', ו'נושא עוון', שהם רחמים עוד יותר גדולים מהמידה הראשונה.

ונביא כאן את לשון קדשו של הרמ"ק בספה"ק 'תומר דבורה', שמסביר את פנימיות העבודה של שלש עשרה המדות, מה הם, ואיך צריכים אנחנו להתנהג איתם בכדי להידמות אליו יתברך.

לא כתוב זאת במפורש בתומר דבורה, אבל מובן לכאורה מדבריו, שעל ידי שהאדם יקיים את ההנהגה שלו על פי שלש עשרה מדות אלו, יכול הוא בעצמו להשיג ולהמשיך על עצמו יותר ויותר את רחמי ה', אהבתו וחמלתו אליו, שהרי הוא נעשה כלי ראוי לקבלם.

מעשה בקיסר אחד, שלא היה לו בנים. גם מלך אחד לא היה לו בנים. ונסע הקיסר על הארץ לשוטט לבקש אולי ימצא איזה עצה ותרופה להוליד בנים. גם המלך נסע כמו כן, ונודמונו שניהם לפנדק אחד, ולא היו יודעים זה מזה. והכיר הקיסר בהמלך, שיש לו גמוס (של מלכות), ושאל אותו, והודה לו שהוא מלך. גם המלך הכיר בקיסר גם כן, והודה לו גם כן; והודיעו זה לזה שנוסעים בשביל בנים. ונתקשרו שניהם באם שיבואו לביתם ויולידו נשותיהם זכר ונקבה באופן שיהיו יכולים להתחתן, אזי יתחתנו בין שניהם. ונסע הקיסר לביתו והוליד בת, והמלך נסע לביתו והוליד בן, והתקשרות הנ"ל נשפח מהם.

לאחר שהרבי סיפר את המעשה הראשון מהבת מלך שנאבדה, בו מתואר גודל האהבה שיש בין הקב"ה לנשמות ישראל, כמו שזכינו ללמוד ולפרש רמזים בעבודת ה' על פי המעשה, עכשיו ממשיך הרבי לגלות עוד יותר את מדת הרחמים העליונים שיש לה' יתברך על עמו.

שלש עשרה המעשיות הם כנגד שלש עשרה מדות של רחמים, וכנגד שלש עשרה תיקונים. עצם הרחמים של ה' הם בלי סוף ובלי גבול,

וכמו מי שאף פעם לא ראה צבע אדום לא שייך לדבר איתו כלל על צבע אדום, כמו כן כל דבר בעולם הוא רק 'כלי' שעל ידו יכול הנברא להשיג בצורה יותר אמיתית את הקשר שלו עם הבורא. ולכן אין זה מספיק לקיים רק את מידות הרחמים עם חברו לבד, אלא להכניס את ההשגה וההנהגה הזאת להכרתו, ע"מ שזה יהיה האמת שלו, ולכן הוא פועל כך וכך, ונפרט יותר בעזרת ה'. וזה לשון קדשו של התומר דבורה על שתי המדות הראשונות:

הא' - מי א-ל כמוןך

מורה על היות הקדוש ברוך הוא מלך נעלב, סובל עלבון מה שלא יכילהו רעיון. הרי אין דבר נסתר מהשגחתו בלי ספק, ועוד אין רגע שלא יהיה האדם נזון ומתקיים מכח עליון השופע עליו, והרי תמצא שמועילם לא חטא אדם נגדו שלא יהיה הוא באותו הרגע ממש שופע שפע קיומו ותנועת אבריו, עם היות שהאדם חטא בפח ההוא לא מנעו ממנו כלל אלא סובל הקדוש ברוך הוא עלבון כזה להיות משפיע בו פח תנועות אבריו, והוא מוציא אותו פח באותו רגע בחטא ועון ומכעים והקדוש ברוך הוא סובל. ולא תאמר שאינו יכול למנוע ממנו הטוב ההוא ח"ו שהרי בכחו ברגע כמימרא ליבש ידיו ורגליו בעין שעשה לירבעם, ועם כל זאת שהפח בידו להחזיר הפח הנשפע ההוא והיה לו לומר כיון שאפה חטא נגדי תחטא בשלך לא בשלי, לא מפני זה מנע טובו מן האדם אלא סבל עלבון, והשפיע הפח והטיב לאדם טובו. הרי זה עלבון וסבלנות מה שלא יספר ועל זה קוראים מלאכי השרת להקדוש ברוך הוא מלך עלוב

והינו אומרו מי א-ל כמוןך, אפה א-ל בעל חסד המטיב, א-ל בעל פח לנקם ולאסף את שלך, ועם כל זאת אפה סובל ונעלב עד ישוב בתשובה. הרי זו מדה שצריך האדם להתנהג בה רצוני הסבלנות וכן היותו נעלב אפלו למדרגה זו ועם כל זאת לא יאסף טובתו מן המקבל:

הנהגה זו ראינו באמת במעשה א', וכמו שהרחבנו בעז"ה, שהמלך הרי מחיה את כולם והכל שלו, ועם כל זה עושה הוא את עצמו כאילו אינו יודע היכן הבת מלך, בכדי שלא לבטל את כח הבחירה מהעולם, ומחכה עד שימצאו אותה ותחזור הבת מלך בתשובה אליו. שאין לך עלבון יותר מזה, כי הרי אין דבר נסתר מהשגחתו בלי ספק' כלשון התומר דבורה, ובוודאי יודע המלך היכן נמצאת בתו, ואם כן, למה הוא אכן מחכה שימצאו אותה דרך ה'שני למלך'? אין זה אלא מצד מדת הרחמים שלו, א-ל.

יותר מזה, באה המידה השניה לגלות ביותר את רחמי ה'. וזהו לשונו קדשו של התומר דבורה:

הב' - נושא עון

והרי זה גדול מהקדם שהרי לא יעשה האדם עון שלא יברא משחית בדתנו העובר עברה אחת קנה לו קטגור אחד והרי אותו קטגור עומד לפני הקדוש ברוך הוא ואומר פלוני עשאי, ואין בריה מתקיימת בעולם אלא בשפעו של הקדוש ברוך הוא והרי המשחית הזה עומד לפניו ובמה מתקיים, הדין נותן שיאמר הקדוש ברוך הוא איני זן משחיתים ילך אצל מי שעשאו ויתפרנס

מִמֶּנּוּ וְהָיָה הַמִּשְׁחִית יוֹרֵד מִיַּד וְנוֹטֵל נְשָׁמָתוֹ אוֹ כּוֹרְתוֹ אוֹ נֶעְנֵשׁ עָלָיו כְּפִי עֲנָשׁוֹ עַד שְׂיִתְבַּטֵּל הַמִּשְׁחִית הַהוּא, וְאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בֵּן אֶלָּא נוֹשֵׂא וְסוֹבֵל הָעוֹן וְכִמּוֹ שֶׁהוּא זֶן הָעוֹלָם כְּלוֹ זֶן וּמִפְרָגִים הַמִּשְׁחִית הַזֶּה עַד שְׂיִהְיֶה אֶחָד מִשְׁלֵשָׁה דְבָרִים, אוֹ שְׂיִשׁוּב הַחֹטֵא בְּתִשׁוּבָה וַיִּכְלְהוּ וַיִּבְטְלְהוּ בְּסִגְפּוֹ, אוֹ יִבְטְלְהוּ שׁוֹפֵט צָדֵק בְּיַסּוּרִים וּמִיתָה, אוֹ יִלְךְ בְּגִיְהֵנָם וְשָׁם יִפְרַע חוּבוֹ. וְהֵינּוּ שְׂאֵמֵר קוֹן: "גְּדוֹל עֲוֹנֵי מִנְשׂוּא", וּפְרָשׁוֹ חֲזוֹ"ל: כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ אֶתָּה סוֹבֵל, יִרְצָה: זֶן וּמִפְרָגִים, וְעֲוֹנֵי כְּבֵד שְׂאִין אֶתָּה יָכוֹל לְסוֹבְלוֹ? פְּרוּשׁ: לְפָרְנָסוֹ עַד שְׂאֵשׁוּב וְאֶתְקַן. אִם בֵּן הָרִי זֶה מִדַּת סְבֻלָּנוֹת גְּדוּלָּה, שְׂיִזוֹן וּמִפְרָגִים בְּרִיָּה רְעָה שְׂבָרָא הַחֹטֵא עַד שְׂיִשׁוּב.

יִלְמַד הָאָדָם כְּמָה צָרִיךְ שְׂיִהְיֶה סְבֻלָּן לְסִבֵּל עַל חֵבְרוֹ וְרַעוּתָיו שְׂהַרְיַע, עַד שְׂעוֹר כְּזֶה שְׂעַדִּין רְעוּתוֹ קִיָּמָת, שְׂחֻטָּא נִגְדוֹ וְהוּא יִסְבֵּל עַד יִתְקַן חֵבְרוֹ אוֹ עַד שְׂיִתְבַּטֵּל מֵאֲלֵיוֹ וְכִיּוֹצֵא:

כִּי בִּאֲמַת, יִשְׁנֵם רַחֲמִים וְאֶהְבֶּה שֶׁל הַשִּׁי"ת עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁאִפְשָׁר לְהַשִּׁיגֵם, וְזֶה נִקְרָא עַל פִּי הַהַגְדָּרָה שֶׁל הַרְבֵּי בְּלִיקוּטֵי מוֹהַר"ן (תוֹרָה ל"ג) שִׁישׁ שְׁתֵּי מִיָּנִי אֶהְבּוֹת שֶׁל ה' לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, א' "אֶהְבֶּה שְׁבִימִים" שֶׁפִּירוּשׁוֹ הוּא (בְּקִיצוֹר) אֶהְבֶּה שְׁנִיתָן לְהַבִּינָה, שֶׁהָרִי הִיא מְלוּבֶשֶׁת ב'יָמִים' וּב'מִדוֹת' (מוֹשֵׁגִי גְבוּל), הֵינּוּ שְׂרוּצָה ה' בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאוֹהֵב אוֹתָם ע"י שִׁיעֲבֹדוֹהוּ וְיִתְחַבְּרוּ אֵלָיו עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם צִמְצוּמִים שֶׁל קֶשֶׁר וְאֶהְבֶּה בֵּין ה' לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, לְדוּגְמָה ד' פְּרָשׁוֹת תְּפִלִּין ד' כִּנְפוֹת הַצִּיצִית וְכוּ'. ב) אֲבָל יִשְׁנֵה אֶהְבֶּה שֶׁהִיא הַרְבֵּה יוֹתֵר גְּבוּהָה מִזוֹ וְהִיא נִקְרָאת "אֶהְבֶּה שְׁבִדְעַת", אֶהְבֶּה שֶׁאִין

אִפְשָׁרוֹת לְהַבִּינָה, וְהִיא הִיא הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל הַמוֹשֵׁג "אֶהְבֶּה", לְמוֹשֵׁל הָאֶהְבֶּה שִׁישׁ מֵאֵב לְבָנוּ עוֹד קוֹדֵם שְׁנוּלָד, שֶׁאִזּוּ הַבֵּן נִמְצָא בְּמִצִּיאוֹת בְּפִנִּימִיּוֹת מוֹחַ הָאֵב, שֶׁאִין עוֹד אִיזָה דֶרֶךְ לְהַשִּׁיגוֹ שֶׁהָרִי עַדִּין לֹא הִתְגַּלָּה וְהִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם.

יֵשׁ קֶשֶׁר שְׁמוּבֵן קֶצֶת בִּינֵינוּ לְבֵין ה' יִתְבַּרֵּךְ, שֶׁאֵנַחְנוּ כְּדוּגְמַת בַּת יַחִידָה כְּבִיכּוֹל, וּבְמַעֲשֵׂה א' דְּבַר הַזֶּה הִתְגַּלָּה בְּכָל תּוֹקְפוֹ, אֲבָל כֹּאן בְּמַעֲשֵׂה שֶׁלָּנוּ מְדוּבָר עַל מְדַרְיָגָה עוֹד יוֹתֵר גְּבוּהָה מִזוֹ, שֶׁעַדִּין עוֹד לֹא נוֹלְדוֹ לְקִיסָר וּלְמֶלֶךְ יִלְדִים, וְהֵם כֹּה מִשְׁתוֹקְקִים לִילְדִים עַד שְׁמוּכְנִים לְשׁוֹטֵט בְּאַרְץ בְּכַדִּי לִזְכוֹת לְהוֹלִיד יִלְדִים (וּבַעֲזוֹ"ה בְּהַמְשַׁךְ נִדְבַר עַל כָּל פֶּרֶט בְּאַרִיכוּת).

לְכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ, שְׁמַעֲשֵׂה א' מִבַּת מֶלֶךְ שְׁנֵאֲבָדָה מְדַבֵּר עַל הַקֶּשֶׁר לְה' שֶׁל "יָמִים" שִׁישׁ בּוֹ אִיזָה הַבְּנָה, וְלְכֵן שֵׁם מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "בוֹוֹדָאֵי יִשְׁנֵנו!" שִׁזָּה מוֹשֵׁהוּ 'מוֹשֵׁג', אֲבָל מַעֲשֵׂה ב' הוּא כְּנֶגֶד הַמִּידָה 'נוֹשֵׂא עוֹוֹן', שִׁזָּה כִּבְר לְגַמְרֵי מַעַל הַהַבְּנָה וְלֹא רוֹאִים אֶת הַקֶּשֶׁר אִיךְ וְלִמָּה. וְכִמּוֹ שֶׁאִין זֶה כָּלֵל נִתְפַּס שֶׁהַקֶּב"ה יַחִיָּה וְיַעֲזוֹר לְמָה שֶׁעוֹשִׂים נֶגֶד רְצוֹנוֹ (ע"י לְעִיל בְּלִשׁוֹן הַרַמ"ק), וְלְפָרְנָס אֶת הַמִּזִּיקִין שְׁנִבְרָאוּ מֵהָאָדָם, אִין זֶה, אֲלֵא שִׁישׁ לָנוּ קֶשֶׁר עִם ה' יִתְבַּרֵּךְ שֶׁאִי אִפְשָׁר לְתַפְסוֹ כָּלֵל, וְזֶה בְּעֵצֶם מַה שְׂרוּצִים לְגָלוֹת בְּהַמַּעֲשֵׂה, אֶת הַקֶּשֶׁר לְה' שְׁמַעַל לְמַעַם וְדַעַת לְגַמְרֵי. וְלְכֵן כֹּאן בְּסִיפּוֹרֵינוּ, כִּשְׁהַמֶּלֶךְ וְהַקִּיסָר הוֹלְכִים לְחַפֵּשׁ אֶת יִשׁוּעַתָם לִזְכוֹת לִילְדִים יִשְׁנֵנו לְשׁוֹן אַחַר "וְנִסַּע הַקִּיסָר עַל הָאָרֶץ לְשׁוֹטֵט לְבַקֵּשׁ אֲוֵלֵי יִמְצָא אִיזָה עֲצָה וְתִרְוַפָּה לְהוֹלִיד בְּנִים." שִׁזָּה לֹא מוֹשֵׁהוּ בְּרוּר שִׁיכּוֹלִים

תחתיו כל אחד במקומו, והם היו עוסקים בצרכי התנהלות המדינה וכדו'.

מדת הרחמים הפשוטים של ה' מרומז ב'קיסר', שהרי אין הוא מתעסק כמעט עם חוקי המדינה, אלא רחמים מלמעלה.

ו'מלך' מרמז על הנהגת המשפט, שהרי הוא זה שעוסק בכל משפטי המדינה.

ושתייהם לבדם מרגישים כל אחד לא שלם, כמו הרגשה של מי שעוד לא זכה לילדים, ונוסיף דוגמה בכדי להבין טוב יותר את העניין, מי שיש לו כישרון לשיר ואינו יכול לממש את כשרונו ולשיר מחמת סיבה מסויימת, או שיש לו כישרון לצייר ואין לו עט ונייר, או לדוגמה עסקן או מי שיש לו רעיון מיוחד ואינו יכול לממש את חלומותיו ותכניותיו, על אף שיהיה לו כל טוב, הוא ירגיש חסרון זה כחלק ממנו שלא יוצא ומתגלה החוצה בבחינה של 'ילדים', כמו שמביא רש"י בפרשת נח (בראשית ו', ט', ד"ה אלה תולדות נח נח איש צדיק, בפירוש השני) שמעשיהם הטובים של הצדיקים הם הם התולדות שלהם², שזהו עיקר מהותם ורצונם לעבוד את ה'. ובאמת מי שרוצה לעבוד את ה' ואינו מצליח, ולא מוצא את הדרך שלו לפי מה שהוא צריך, הרגשתו היא שחיינו אינם חיים, הוא מרגיש שהוא לא קיים, שהרי מה שהוא באמת ורק הוא יודע זאת, לא יוצאת מכח אל הפועל, ולפעמים גם הוא בעצמו אינו יודע מה

לומר עליו "בודאי ישנו", ורק על ידי הבירור שנעשה אחר כך זוכים לגלות את ההמשך האמיתי של המעשה, שיש המשכיות וילדים, אבל הכל רק בכח הייחוד של שניהם כמו שנפרט.

הקב"ה מנהיג את עולמו עם כל מיני הנהגות, יש את מדת המשפט, ויש את מדת הרחמים, ושתייהם מוכרחות עבור קיום העולם ולשלימות הנחת רוח שה' רוצה מעולמו. שמצד אחד רצונו שתהא מדת המשפט בכדי לדעת ולהבין מה ראוי לעשות ומה לא, ובאם יחטא, ייענש. ומצד שני יש מדה אחרת של הנהגת ה' ברחמים לבריותיו. והתכלית היא לא כל הנהגה לבדה, כי כל אחת לבדה אין לה שלימות, והתכלית היא שיהיה ייחוד בין שתי ההנהגות.

ועד שיש ייחוד בין שתייהם, זה נקרא שאין להם ילדים, ילדים זה ההמשכיות של הדבר, הנצחיות והאמיתיות של הדבר, כי הרי משהו חולף אינו נצחי, ולכן אינו אמת, ושפת אמת היא דווקא לעד לנצח¹, ורצון כל מדה היא לגלות על ידה את השי"ת בבריאה.

פעם היתה ההנהגה בחלק מהעולם שהיה קיסר שכולו אומר כבוד, אבל עיסוקו לא היה כל כך עם פרטי הנהגת המדינות, והיו מלכים

1 'שפת אמת תבון לעד' (משלי י"ב, י"ט).

2 וז"ל: אלה תולדות נח נח איש צדיק. הואיל והזכירו, סיפר בשבחו, שנאמר זכר צדיק לברכה (משלי י', ז). דבר אחר, ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים.

מדקדק במעשיו. אפשר לחלק את שתי הקבוצות ל'אהבה' ו'יראה' 'ידיעה' ו'בחירה', והכל מושרש באותו שורש.

ובאמת כל אחד בנפרד על אף כל המעלות שיש לו, אין זה שלימות העבודה, ולכן אין העובד את ה' בצורה אחת לבדה, מגלה באמת את מציאות ה', ולאחר תקופה אף יבין שמשוהו חסר לו, בהתחלה הוא אולי יתלה את הרגשת החסרון בזה שאינו הולך על פי דרכו מספיק חזק, אבל עם הזמן יגיע למסקנה שמשוהו חסר לו, והולך לחפש בכדי להשלים את נפשו, "וְנָסַע הַקִּיסָר עַל הָאָרֶץ לְשׁוֹטֵט לְבַקֵּשׁ אוֹלֵי יִמְצָא אֵינָה עֲצָה וְתַרְוַפָּה לְהוֹלִיד בְּנִים".

בדיוק חסר לו רק שמרגיש שמשוהו חסר, שיש חלק ממנו שעוד לא התגלה, ולכן מוכן הוא לשוטט בחוץ, לצאת מנוחיותו, אפילו הוא קיסר או מלך, מוכן הוא לשם כך לצאת מארמונו, כדי להשלים בעצמו את שלמות ומשימת חייו, כי מרגיש שמבלעדי זה לא יקראו חייו 'חיים'.

וכמו שיש למעלה כביכול שתי הנהגות אחד דין ואחד רחמים כמו כן יש בעבודת ה' גם כן שתי סוגי עבודות. אחד שהולך על פי הדין כחוט השערה, וכל הזמן דואג אולי לא יצאתי ידי חובתי בעבודת ה'? ומצד שני יש סוג אחר של הנהגה, של רחמים, שה' טוב לכל ורחמיו על כל מעשיו, ולכן הוא מוחל וסולח ולא

התבוננות בספר התניא

פרק א'

חלק א' – ביאורי הסוגיות בנפש

הגמרא, לתת הגדרות וישוב למאמרי חז"ל, אלא ענינם הוא ליישב את כל הסתירות אלו בעצמן הקיימות גם בנפש היהודי², שהרי ישראל ואורייתא חד ומה שכתוב בתורה הוא בעצם גם בנפשות ישראל³.

ואלו הסתירות מוצא היהודי כאשר מתבונן על מצבו והליכות חייו, אינו מבין מה הוא בעצם, מה קורה איתו, וגם מי שאינו בר הכי להתבונן יש לו לעורר את עצמו לשאול, כדי שישנו גם הוא התשובה שבאה דייקא אחר הקושיא⁴.

מגיע יהודי אל בעל התניא ורוצה לקבל דרך לעבודת ה', הוא משיח לרבו את צפונות לבו ומבקש רפואה לכאבי נפשו, יש לו 'סתירה בעצמו' לעיתים הוא בהתרוממות, חי במצב של התעלות בתורה תפילה וכל המצוות, עם רגשי

תניא [בספ"ג הנדה] משביעים אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע, וצריך להבין דהא תנן [אבות פ"ב] ואל תהי רשע בפני עצמך, וכו'

יש להבין מה שפותח האדמו"ר הזקן זי"ע את הספר בפלפולא דאורייתא ב'נגלה', ספר שכל ענינו להראות דרך לעבודת ה' למה לפתחו בביאורי סוגיות הש"ס, הרי ספר התניא הק' בא לבאר את יסודות האמונה, וללמד דעת איך לחיות עם ההכרה ש'איו עוד מלבדו', אם בן מהו הענין בכל ההקדמה הגדולה בסתירות ודיוקים במאמרי חז"ל¹.

אלא נראה ברור, שפתיחה זו לבאר ענין צדיק ורשע בדברי חז"ל הוא לא רק פלפול בביאור

⁴ וכפי שכתב בהקדמה שספר זה בא לתת מענה לכל נפש מישראל, לכל סוגי הקשיים בעבודת ה' ולכל מצבי החיים, וכלשונו הק' 'כל התשובות לכל השאלות'.

וכידוע מדברי צדיקים בענין מה שאמר האריז"ל שכל קושיא היא כמו קליפה המסתתרת הפרי, ואם בן למה לחפש ולעסוק בקושיות, כי עיקר המעליותא והשלמות היא התשובה הבאה כתוצאה מהשאלה, ובדרך כלל שחושב שמבין הכל הוא בלי שום קושי הוא באמת לא הבין כלום, כי לא נכנס לעומק הבנת הענין, והיא כאוכל האגוז בקליפתו, ודברים אלו מתאימים ביותר לשאלות בנפש.

¹ פשוט שאין כוונת האדמו"ר להראות כוחו בנגלה וכמו שמצאנו ענין כזה אצל צדיקים כמו בעל מחבר הספה"ק סידורו של שבת הביא בהקדמתו תשובה בהלכה, עיי"ש. שהרי כאן מייסד את כל הספר על גמרות אלו.

² לשון זו הובאה בהרבה מספרים הק' (ראה באר מים חיים פרשת דברים ועוד)

³ וכמו שכתב בהקדמה ש'הא כהא תליא' והוא על פי מאמר רבותינו (מגלה עמוקות אופן קפ"ו) ישראל ר"ת יש שישים ריבוא אותיות לתורה.

קרבת ה', בתקופה זו הוא משכים בבוקר ברצון ללמוד תורה בהתמדה ולהתפלל בכוונה, אכילתו באופן הנכון, ממאס בתאוות עולם הזה, וכמו שאומרים 'הולך לו טוב' ומרגיש ממש שהוא בחינת צדיק, הוא נאמן לשבועה בעת רדתו לעולם ש'משביעין אותו תהי צדיק'.

אלא שכל זה אינו דבר של קיימא, כאשר עובר זמן מה והנה הוא מוצא את עצמו במצב אחר לגמרי, ורואה שהוא נפל מכל ההתרוממות שהיתה לו וכל לימוד התורה וקיום מצות שלו נהיה קשים ביותר, וחלף זה הוא שקוע בעיני עולם הזה [גם אם למעשה לא נכשל בעבירות בפועל, אלא רק] ליבו נוטה לתאוות הן היתר והן לגרוע מכך,

הוא כבר חשב על עצמו שהוא בן עליה, ואין לו שייכות עם גשמיות, וכעת הוא מוצא את עצמו שנפל מכל וכל, אפילו אם בפועל הוא לומד ומתפלל אך ללא תשוקת הלב, מרגיש את עצמו לרשע גמור, ולדעתו מקיים בהידור היה בעיני כרשע, ודבר זה שובר אותו לגמרי, כי כבר ראה כמה ימים טובים של התרוממות, וחשב שהתחיל לעלות על דרך המלך, והנה בעת הכל 'כאילו לא היה', למשל בעבר היה כל כך נהנה מכל רגע שמאריכין יותר בתפילה וכעת עומד הוא ומשתומם על חוסר סבלנותו בבית הכנסת, מביט על השעון כל רגע ומצפה מתי כבר יסיימו.

אלא שאינו יכול להחליט בן שהוא רשע כי אחרי זמן מה בפתע פתאום מרגיש שוב השתוקקות לה' ומגיעים כמה זמנים עם רגשי קודש של קרבת ה' ואהבתו.

החסיד ממשך לבטא את כאב נפשו, הוא כבר התחיל להשלים עם כך שהוא אכן מגושם ואינו 'איש המעלה', וודאי⁵ אינו צדיק, כי אצל מידת האמת כתוב 'קושטא קאי', היינו שדבר אמיתי הוא קיים לעד וכדכתיב 'שפת אמת תיכון לעד' ואם הוא לעיתים נופל סימן שאין זה כלל הגדרת מציאותו, למרות שזמן רב עומד בכך.

ולפי הבנתו הוא מקיים בזה הוראת חז"ל, ש'אפילו כל העולם - והוא בכללם - אומרים עליו צדיק אתה' הוא רואה את עצמו מכל צד מתנהג כצדיק, עם כל זה ימי חייו בכללות מלמדים אותו היטב לקיים היה בעיני כרשע, שכן בימי הירידה הוא מרגיש עצמו לרשע ממש, ודבר זה שיודע כך מביאו להכנעה ולב נשבר.

אלא שהוא מבולבל לגמרי, מה אני ומה חיי, ומה עלי לשאוף להגיע, כי אם ביכלתי להיות צדיק, איך אוכל להסכים עם מצב שאני נופל מזה, שהרי אמרו חז"ל אל תהי רשע בפני עצמך, אם בן ברור שאין זה מציאות הרצויה.

וגם אם יהיה בעיני כרשע, ירע לבבו ויהיה עצב ולא יוכל לעבוד ה' בשמחה ובטוב לבב, ואם

טוהרה (משניות פרה פרק ח') הוא אם מתייבש אפילו אחת לשבע שנים.

⁵ וראה בזה בתניא פרק י"ג ובאריכות בליקוטי תורה (פרשת מסעי ובביאור) והוא על פי הידוע בחז"ל שהגדרת מעין אכזב לגבי הלבנות

לא ירע לבבו כלל מזה יכול לבוא לידי קלות ח"ו.

כאן ממשיך לבאר את גודל הקושי שיש לתלמיד, שהרי כפי המבואר צווי חז"ל, שיהיה בעיניו כרשע הוא הרי גם על זמני עליה וכמו כן היא הרגשתו על עצמו, ודבר זה שובר אותו, ומרגיש שהוא נופל לגמרי לזרועות היאוש, שהרי ממילא אינו שוה כלום, וחייב לראות עצמו 'רשע' תמיד, הרי שגם עם הצלחותיו כבר אינו יכול לשמוח, כי לעולם לא יגיע למדרגת צדיק, וזה קשה לו ביותר, שהרי יודע ממה שלימדוהו רבותינו בפרט תלמידי הבעש"ט הק' גודל החובה להיות שמח בעבודת ה', והנה כאן מצוים אותו להביט על עצמו כרשע.

וביותר כפי שכבר סיפר את מהלך חייו, איך יכול להיות שמח, כשכל עצם מציאותו בבחינה של רגע אחד יעלו שמים ורגע אחד ירדו תהומות, [וכלשון המדוברת: א טאג א-מלאך, א טאג א-גאלח⁶], לכן הוא הגיע לכאן אל הבעל התניא שהוא המומחה לתורת הנפש, כדי לקבל את הרפואה המתאימה, הוא לא בא אל הצדיק בשביל ישועה או מופת עבור להנצל מאיזה צרה שנפלה עליו מבחון, הוא הגיע כי כואב לו הוא מרגיש קרוע בתוכיותו, ושואל את עצמו 'מה קורה איתי', ואכן בדרך כזו בא לחונן את הצדיק? ולקבל המענה.

סיכום: הסתירות אשר במאמרי חז"ל מבטאים את הבלבול והמהפכות אצל החסיד שבא עם קושיא זו אל בעל התניא, לדעת מה הוא באמת צדיק או רשע?

⁷ וכמבואר בארוכה בהקדמה, שרק בדרך של שואל ומבקש יכולים להיות כלי לשמוע ולקבל פראוי.

⁶ תרגום: יום אחד מתעלה בבחינת מלאך ויום אחד ככומר – נופל, בלתי מוצלח.